

Nr 429.

Av herr **Berggren**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna.*

Med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 260 angående lönereglering för lärarpersonal vid de allmänna läroverken m. m. får under-tecknad härmed vördsamt göra följande hemställan, beträffande lönerna för manliga gymnastiklärare vid högre allmänna läroverk, realskolor, samskolor och manliga folkskoleseminarier samt för motsvarande kvinnliga befattningshavare vid samskolor, högre lärarinneseminariet och statens kvinnliga folkskoleseminarier.

Gymnastiklärarebefattningarna hava ursprungligen varit bisysslor, så gott som undantagslöst förenade med officersbeställning på stat. Genom 1901 års härordning försvårades denna kombination, och efter genom-förandet av 1914 års härordning blev den så gott som omöjlig. Av 75 gymnastiklärarebefattningar vid allmänna läroverk och 10 vid manliga seminarier äro för närvarande 8 besatta med officerare på stat och 6 med officerare på reservstat. Av de övriga äro 15 pensionerade officerare. Dessa åtnjuta jämte sin gymnastiklärarelön pension från armén, varvid dock det ordinarie pensionsbeloppet minskas med $\frac{2}{5}$ av det belopp, varmed gymnastiklärarelönen utgår. De återstående gymnastiklärarna äro civila eller reservofficerare och äro således för sin utkomst helt hänvisade till den lön, som deras arbete i skolans tjänst kan giva dem. För varje år

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 190 häft. (Nr 429).

ökas procenttalet gymnastiklärare tillhörande denna senare kategori. Denna förändring i gymnastiklärarekårens rekrytering och ställning har först under de senare åren tydligt framträtt, och den återverkan på kårens avlöning, som måste bli en följd av den inträdda förändringen, synes icke hava vederbörligen beaktats i den framlämnade kungl. propositionen.

Även vid läroanstalter för kvinnlig ungdom voro dessa tjänster ursprungligen besatta med manliga innehavare. Numera äro dock samtliga befattningshavare vid ifrågavarande läroanstalter kvinnor. Kungl. propositionen föreslår därjämte, att kvinnor skola kunna bestrida gymnastiklärare-tjänsterna vid statens samskolor.

Utom den förändring som inträtt i fråga om kårens rekrytering hava dessa tjänster även ändrat karaktär i det hänseendet, att de ifrån att hava varit bisysslor alltmer övergått till att vara innehavarnas uteslutande tjänst, och kungl. propositionen har ytterligare understrukt vikten av, att gymnastiklärarna helt ägna sig åt sitt arbete i skolans tjänst, genom att även för dem föreslå bestämmelser om förbud att innehava annan befattning.

Vad utbildningen beträffar hava av de manliga 88 % avlagt gymnastikdirektörsexamen. De som hava mindre utbildning äro så gott som alla att finna bland de äldre och bland f. d. officerare och procenttalet av dessa minskas årligen. Av de kvinnliga hava samtliga avlagt gymnastikdirektörsexamen. Följaktligen hava så gott som alla under senare tid utnämnda manliga gymnastiklärare en utbildningstid av tre år efter studentexamen och de kvinnliga två år efter avläggande av enahanda kunskapsprov, som erfordras för inträde vid statens högre lärarinneseminarium. Härtill komma i många fall fortbildningskurser av olika slag.

Vad gymnastiklärarnas tjänstgöring beträffar, är denna på grund av avdelningarnas storlek och undervisningens beskaffenhet med de i ständig rörelse befintliga eleverna i disciplinärt hänseende betydligt mera krävande än den undervisning, som bedrives med endast en läsklass på högst 35 lärjungar samtidigt, vilka därtill under hela lektionen behålla sina bestämda platser. Härtill kommer den oavlåtligt spända uppmärksamhet, som måste ägnas åt rättande av fel och förekommande av olycksfall. Detta gör, att gymnastiklärarnas lektioner måste anses rent fysiskt mer ansträngande än andra lärares. Gymnastikläraren har visserligen icke ett så betungande hemarbete som de lärare, vilka hava att rätta elevernas skriftliga arbeten, dock måste även han förbereda sig på sina lektioner, och därjämte vilar på honom ett år från år ökat arbete med omhänder-

havandet av ungdomens frivilliga gymnastik-, lek-, idrotts- och skjutövningar. Särskilt tidsödande och krävande är förberedandet och ledandet av de i allt större utsträckning förekommande tävlingarna.

För att ytterligare belysa denna fråga vill jag anföra följande ur de yttranden, som av gymnastiska centralinstitutets lärarekollegium och läroverkslärarnas riksförbund avgivits till Kungl. Maj:t i anledning av lärarelönenämndens betänkande, det förra den 10 och det senare den 31 mars 1915.

Gymnastiska centralinstitutets lärarkollegium framhåller, att gymnastiklärarens arbete på grund av avdelningarnas storlek och den oavslåeligt spända uppmärksamhet lektionerna i detta ämne kräva dels för disciplinens upprätthållande och dels till förekommande av olycksfall är så ansträngande, att »ingen gymnastiklärare i längden står ut med att under 5 à 6 timmar om dagen väl sköta en så ansträngande undervisning. Även det antal timmar per vecka, som för en adjunkt ansetts lämpligt, nämligen 26 à 28, anser kollegiet för mycket för en gymnastiklärare, om han nämligen skall undervisa uteslutande i gymnastik; i sådant fall anser kollegiet 24 lektioner i veckan vara maximum.»

Med fästat avseende på ovannämnda omständigheter ävensom på gymnastiklärarens utbildning och det ansvar för liv och lem, som han ikläder sig, samt på ämnets betydelse anser kollegiet: »att gymnastiklärarens kall inom de allmänna läroverken tillfullo motsvarar en där sammastädes anställd adjunkt, varför han ock i avlöningshänseende skall likställas med en sådan adjunkt; att med avseende på antalet veckotimmar gymnastikläraren även jämföras med adjunkt, dock att antalet lektioner i egentlig gymnastik ej sättes högre än 24, återstående timantal må utfyllas med lektioner i annat läroämne, lämpligast hälsolära, eller med idrott».

Läroverkslärarnas riksförbund framhåller i sitt yttrande, hurusom lärarelönenämndens metod att finna en för alla övningslärare gemensam timlön varit alltför schematisk och icke tagit hänsyn till de olika övningsämnenas olika natur. Teckningsundervisningen bedreves klassvis med högst 35 lärjungar i sänder. Lektionerna i detta ämne kunde följaktligen inpassas inom lättschemats ram, och läraren hade endast att i varje särskilt förekommande fall meddela anvisningar och rättelser. Följaktligen kunde dessa lektioner icke i fråga om ansträngning jämföras med dem i musik och gymnastik, där undervisningen bedreves med större avdelningar samlade från flera klasser, oftast på tider utom lättschemat, varigenom lärarens tid bleve mycket mera splittrad, och där undervisningen dels på

grund av avdelningarnas storlek, dels på grund av densammas säregna beskaffenhet ställde betydligt större krav på lärarens krafter i disciplinärt och didaktiskt hänseende. Om man för teckningslärare skulle anse 32 timmar såsom full tjänstgöring, kunde man näppeligen för musik och gymnastik sätta timantalet högre än 24, d. v. s. en gymnastiklärare borde hava en tredjedel högre veckotimlön än en teckningslärare.

Dessa båda yttranden äro således beträffande den föreliggande frågan angående beskaffenheten av gymnastiklärarnas tjänstgöring i stort sett samstämmiga. Med hänsyn jämväl till den omständigheten, att de äro avgivna av korporationer, som på samma gång de äro i avseende till sammansättning och uppgift väsentligen olikartade dock var på sitt håll kunna betraktas såsom sakkunniga å ifrågavarande område, torde de böra förtjäna att särskilt beaktas.

Beträffande det i kungl. propositionen föreslagna sättet för beräkande av gymnastiklärarnes löner med grundlön för visst antal timmar och särskild ersättning för övertimmar, torde detta under nuvarande förhållanden vara det enda möjliga, och hava vi i detta hänseende intet att invända mot propositionens förslag.

Beträffande de belopp åter, varmed enligt densamma lönerna skulle komma att utgå, anser jag dem alltför låga. Resultatet av löneregleringen blir i de flesta fall en mycket obetydlig förhöjning av de nuvarande lönebeloppen, vilka dock länge ansetts vara exceptionellt låga. I vissa fall torde rent av en minskning komma att inträda. Ett par exempel på hur löneregleringen skulle komma att verka torde böra anföras. Vid Kungsholmens realskola i Stockholm har gymnastikläraren i lön 700 kronor i tillfällig löneförbättring 500 kr. samt såsom tilläggsarvode för mera ansträngande tjänstgöring 600 kr., summa 1,800 kr. Tjänstgöringstiden är 16 timmar i veckan. Enligt propositionen skulle han komma att få i lön för 13 timmar 1,495 kr. och såsom ersättning för tre övertimmar 345 kr., summa 1,840 kr. Alltså en ökning på 40 kr. Vid Östermalms realläroverk i Stockholm och vid högre allmänna läroverket i Malmö hava gymnastiklärarna i lön 1,400 kr., i tillfällig löneförbättring 600 kr. samt såsom tilläggsarvode 650 kr., summa 2,650 kr. Tjänstgöringstiden är 24 timmar i veckan. Enligt propositionen skulle de komma att få i lön 2,520 kr. för 21 timmar och för tre övertimmar 360 kronor, summa 2,880 kronor. Således en höjning på 230 kronor. De två sistnämnda läroverken äro bland de allra största i landet. Gymnastikläraren vid Jönköpings högre allmänna läroverk har sammanlagt i avlöning för 20 timmars tjänstgöring

2,450 kronor. Enligt propositionen skulle han komma att få 2,520 kronor. Alltså en ökning på 70 kronor. Vi anse, att dessa siffror äro påtagliga bevis, för att den föreslagna löneregleringen måste anses synnerligen otillfredsställande. I detta sammanhang vilja vi påpeka, att för gymnastiklärarna vid de högre allmänna läroverken och de manliga folkskoleseminarierna tillkommer en faktor, som gör deras ekonomiska ställning än mera bekymmersam. Genom beslut av 1917 års riksdag upphöra från och med 1918 de hittills varande skjututbildningsövningarna vid ovannämnda läroanstalter. Enligt bestämmelserna för dessa övningar skulle gymnastiklärarna vara ledare för desamma. Arvodet för dessa övningars ledande jämte ersättning för vård av material har, beroende på antalet lärjungar, uppgått till 220—600 kronor. Denna inkomst har gymnastikläraren genom övningarnas upphörande gått förlustig.

Utom det, att de föreslagna lönebeloppen för gymnastiklärarna måste anses för låga, kan med avseende fästas vid, vad som i ovan anförda yttranden framhållits, den föreslagna likställigheten i avlöningshänseende mellan gymnastik- och teckningslärare icke anses motiverad framför allt med hänsyn till ifrågavarande båda lärarkategoriernas olikartade tjänstgöring. Om denna likställighet vunne riksdagens bifall, skulle gymnastiklärarna i praktiken komma att i ekonomiskt hänseende bliva avsevärt sämre ställda än teckningslärarna. De förra kunna nämligen icke, framför allt icke om de äro äldre, påtaga sig ett så stort antal undervisningstimmar som de senare, åtminstone icke om undervisningen skall bestridas på ett sätt, som är förenligt med statens och lärjungarnes intressen. De högre lönebeloppen särskilt i de högsta lönegraderna skulle följaktligen för gymnastiklärarna komma att bliva löner mera på papperet än i verkligheten.

Att ovan framhållna synpunkter icke kommit till uttryck i kungl. propositionen, torde kunna tillskrivas den omständigheten, att gymnastiklärarna icke haft tillfälle att genom någon representant framföra desamma på löneregleringens förberedande stadier, vare sig i lärarelönenämnden eller i löneregleringskommittén.

I detta sammanhang förtjänar även framhållas, att i kungl. propositionen till 1917 års riksdag angående tillfällig löneförbättring för viss statsanställd lärarpersonal föreslogs denna löneförbättring böra utgå med högre belopp till gymnastiklärarna än till teckningslärarna. Riksdagen, som höjde beloppen för båda grupperna, bibehöll dock denna proportion dem emellan.

Då det gäller att finna en utgångspunkt för de löner, som för gym-

nastiklärarna kunna anses skäligen, vill jag först hänvisa till de förut omförmälda båda yttrandena. Lärarkollegiet vid gymnastiska centralinstitutet föreslår full likställighet i avlöningshänseende med adjunkt. Läroverkslärarnas riksförbund föreslår en timpenning, som med en tredjedel överstiger den som kan komma att fastställas för teckningslärare. I verkligheten torde dessa båda förslag i det närmaste komma att sammanfalla. Gymnastiklärareföreningen har i en till Kungl. Maj:t den 5 april detta år avlämnad underdånig skrivelse föreslagit en timpenning, som i första lönegraden utgår med 15 (femton) kronor mindre belopp än adjunktslönen i första lönegraden beräknad per veckotimme. Som utgångspunkt hade denna förening tagit den av löneregeringskommittén föreslagna adjunktslönen eller 4,300 kronor, vilket förslag Kungl. Maj:t även i sin proposition till riksdagen biträtt.

Medeltimantalet för adjunkts tjänstgöring per vecka har beräknats till 26 timmar. Alltså utgår adjunkts lön med 165 kronor per veckotimme. För gymnastikläraren föreslår föreningen 150 kronor vid högre allmänt läroverk och med bibehållande av de av kommittén föreslagna relationerna, 145 kronor vid real- och samskola och 160 kronor vid seminarium.

För kvinnliga gymnastiklärare föreslår föreningen en avlöning per veckotimme, som motsvarar kvinnlig adjunktslön, beräknad per veckotimme enligt ovan anförda grunder och minskad med 18 kronor. Den kvinnliga adjunktslönen beräknas utgå med 138 kronor i första lönegraden. För gymnastiklärarinna föreslår föreningen följaktligen vid samskola 120 kronor per veckotimme, vid folkskoleseminarium 130 kronor och vid högre lärarinneseminarium 125 kronor. Beträffande det belopp, varmed ökning inom varje ny lönegrad bör äga rum (15 och 12 kronor för manliga respektive kvinnliga lärare), ävensom de timtal efter vilka grundlön bör utgå vid de olika läroanstalterna samt rörande grunderna för beräkning av pension, ansluter sig föreningen till kommitténs förslag.

För vikarierande manlig lärare föreslår föreningen vid allmänt läroverk 115 kronor och vid seminarium 125 kronor, för vikarierande kvinnlig lärare vid samskola och högre lärarinneseminarium 105 kronor och vid folkskoleseminarium 115 kronor.

De av gymnastiklärareföreningen sålunda begärda beloppen, vilka i någon mån understiga vad som av gymnastiska centralinstitutets lärarkollegium och läroverkslärarnas riksförbund föreslagits, synas mig skäligen och rättvisa. De innebära för ordinarie manliga gymnastiklärare vid samt-

liga läroanstalter en höjning av timpenningen med 30 kronor i varje lönegrad utöver de belopp, som i kungl. propositionen föreslagits, och för ordinarie kvinnliga gymnastiklärare en höjning i motsvarande belopp med 20 kronor.

De ökade utgifter, som skulle beredas statsverket genom den föreslagna förhöjningen, komma att ställa sig på följande sätt.

Vid de allmänna läroverken utgjorde läsåret 1915—16 antalet veckotimmar i gymnastik (och fäktning) 1,260 och vid de manliga seminarierna 268 eller tillhoppa 1,528 veckotimmar. Ökningen i avlöning per veckotimme enligt förslaget härövan skulle för här ifrågakvarande lärare utgöra 30 kronor, alltså för 1,528 veckotimmar 45,840 kronor.

Vid de kvinnliga seminarierna var antalet veckotimmar samra läsår 163 och vid högre lärarinneseminariet 16 eller tillhoppa 179. Ökningen i lärarinnornas lön per veckotimme skulle uppgå till 20 kronor, alltså för 179 veckotimmar 3,580 kronor. Totala merkostnaden för statsverket skulle alltså komma att belöpa sig på 49,420 kronor.

Vid dessa beräkningar har utgått ifrån, att samtliga befattningar äro besatta med ordinarie innehavare. Om en del tjänster uppehållas av vikarier, blir merkostnaden mindre. Ävenså har vid alla samskolor räknats med manliga lärare, vilket även höjer merkostnaden.

Här nedan finnes uppgjord en tablå öfver, huru de föreslagna lönerna skulle komma att gestalta sig för de olika befattningshavarna i olika lönegrader. Lönerna äro upptagna såväl per veckotimme som för det i kungl. propositionen beräknade antalet timmar, efter vilka grundlönen skulle komma att utgå, ävensom för att möjliggöra jämförelse med adjunktslönen uträknade för adjunktstjänstgöring eller 26 veckotimmar.

	L ö n e g r a d				För 26 tim.
	Första	Andra	Tredje	Fjärde	
Manl. adjunkt vid allm. läroverk lön...	4,300	4,800	5,300	5,800	
per veckotimme (26 tim.)	165	184	203	223	4,300
Manl. gymn.-lärare vid högre allm. läroverk					
per veckotim.	150	165	180	195	
för 21 tim.	3,150	3,465	3,780	4,095	3,900
Manl. gymn.-lärare vid real- och samskola.....					
per veckotim.	145	160	175	190	
för 13 tim.	1,885	2,080	2,275	2,340	3,770

L ö n e g r a d					
	Första	Andra	Tredje	Fjärde	För 26 tim.
Manl. gymn.-lär. vid seminarium					
pr veckotim.	160	175	190	205	
för 26 tim.	4,160	4,550	4,940	5,330	4,160
Vikarierande manl. gymn.-lär. vid all- mänt läroverk.....					
pr veckotim.	115				2,690
Vikarierande manl. gymn.-lär. vid se- minarium.....					
pr veckotim.	125				2,950
Kvinnlig adjunkt, lön för 26 timmar...	3,600	3,900	4,200	4,500	3,600
pr veckotim.	138	150	161	173	
Kvinnl. gymn.-lär. vid samskola					
pr veckotim.	120	132	144	156	
för 13 tim....	1,560	1,716	1,872	2,028	3,120
Kvinnl. gymn.-lär. vid seminarium					
per veckotim.	130	142	154	166	
för 26 tim....	3,380	3,692	4,004	4,316	3,380
Kvinnl. gymn.-lär. vid högre lärarinne- seminarium.....					
per veckotim.	125	137	149	161	
för 15 tim....	1,875	2,055	2,235	2,415	3,250
Vikarierande kvinnl. gymn.-lär. vid se- minarium.....					
per veckotim.	115				2,690
Vikarierande kvinnl. gymn.-lär. vid högre lärarinneseminarium och sam- skola.....					
per veckotim.	105				2,730

På grund av vad ovan anförts får jag sålunda hemställa,

att riksdagen måtte utöver de i Kungl. Maj:ts pro-
position nr 260 upptagna beloppen höja timpenningen
för ordinarie manlig gymnastiklärare med 30 kronor
och för ordinarie kvinnlig gymnastiklärare med 20 kro-
nor samt för vikarierande manlig gymnastiklärare med
25 kronor och för vikarierande kvinnlig med 20 kronor.

Stockholm den 7 maj 1918.

Frans Berggren.